

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента

Левицької Ірини Миколаївни

на кваліфікаційну наукову працю

Лі Жань

«Формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання

гри на духових інструментах»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю цілісного осмислення процесу формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва. У контексті навчання гри на духових інструментах виконавське фразування набуває особливого значення, оскільки поєднує технічну майстерність з художньо-емоційним наповненням. Саме фразування виступає провідним засобом розкриття музичної семантики, забезпечуючи цілісне художню інтерпретацію твору, в якому темпова варіативність, штрихова та артикуляційна гнучкість, динамічні нюанси та мультимодальні візуалізації звучання сприяють формуванню й передаванню художнього образу. Формування відповідної культури є важливою складовою професійної компетентності вчителя-музиканта, який не лише володіє інструментом, а й здатен навчити учнів відчувати, інтерпретувати й виражати зміст музичних творів. Відтак, культура виконавського фразування виступає ключовою умовою художньо-естетичного розвитку особистості, а її цілеспрямоване формування - важливим завданням сучасної музично-педагогічної освіти.

Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми» (реєстраційний номер 0120U002017). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протоколом від 31.10.2019 р. №3 та перезатверджено протоколом № 5 від 31.10.2024 р.).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в комплексному підході до осмислення культури виконавського фразування як ключової складової професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Так, вперше: теоретично обґрунтовано сутність та компонентну структуру поняття «культура

виконавського фразування» в процесі гри на духових інструментах. Запропоновано методологічну систему, що синтезує сучасні наукові підходи (інтенціональний, емотивно-ціннісний, герменевтичний, комунікативний, художньо-когнітивний), застосовані в межах трьох логічно вибудуваних етапів: мотиваційно-установчого, контекстно-орієнтованого та комунікативно-креативного. Відповідно до запропонованих підходів актуалізовано систему принципів, а саме: інтеграція вербального та музично-виконавського фразування; орієнтація на творчу винахідливість у процесі інтерпретації (в полілогічній/діалогічній проєкції); опора на смисловий контекст музичного матеріалу; розширення засобів художньо-виконавської виразності; розвиток художньо-образного мислення на основі різножанрового репертуару та накопичення образних уявлень; поєднання художніх, технічних і анатомо-фізіологічних компонентів у виконавському процесі. Виокремлено педагогічні умови, що створюють сприятливе підґрунтя для формування культури виконавського фразування: стимулювання усвідомленого ставлення до музичного тексту, стильово-жанрове розмаїття репертуару, активація методичної самоорганізації та креативної взаємодії. Уточнено особливості виконавської підготовки у сфері музично-педагогічної освіти; значення фразування в теорії інтонації; репертуар для духових інструментів та його педагогічний потенціал для проведення занять з музичного мистецтва в ЗЗСО; жанрово-стильове розмаїття музики для духових інструментів як ресурсу удосконалення інструментально-виконавської підготовки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційне дослідження Лі Жань вирізняється високим рівнем наукової верифікованості сформульованих теоретичних положень і висновків, що базуються на результатах ґрунтовної пошуково-аналітичної роботи. Достовірність забезпечена цілісним теоретико-методологічним підґрунтям і глибоким опрацюванням 262 наукових джерел, з яких 56 - іноземними мовами. Застосування полідисциплінарного підходу, який поєднує теоретичні, емпіричні й статистичні методи, дало змогу отримати валідні результати, адекватні об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження. Значущість має формувальний експеримент, який підтвердив ефективність запропонованої методики. Апробація матеріалів на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях засвідчує їхню академічну цінність і практичну спрямованість.

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження. Дисертація має чітку концептуальну побудову та логічну наукову організацію. У вступі обґрунтовано актуальність теми, представлено коректно сформульований науковий апарат. Виходячи з поставленої мети - теоретичного обґрунтування й експериментальної перевірки методики формування культури виконавського фразування майбутніх учителів

музичного мистецтва в процесі навчання гри на духових інструментах - автор запропонував цілісну систему методологічного забезпечення. У роботі також окреслено теоретичні засади, сформульовано наукову новизну, визначено практичну значущість здобутих результатів. Також представлено апробаційний доробок, окреслено особистий внесок здобувача та подано структурно-змістову характеристику дисертації.

У першому розділі дисертаційного дослідження **«Теоретичні основи формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва»** всебічно проаналізовано ключові аспекти інструментально-виконавської підготовки студентів, які опановують гру на духових інструментах. Автор аргументовано трактує цю підготовку як цілісний процес формування виконавських, інтерпретаційних і методико-педагогічних умінь, що реалізуються в різних формах виконавства - сольному, ансамблевому тощо. У центрі уваги - феномен виконавського фразування, який слушно визначено як одну з провідних складових інтонаційної культури музиканта. З урахуванням специфіки духових інструментів автор доречно акцентує на важливості художньо-змістовного аспекту фразування поряд із технічним опануванням інструмента. Виразно простежується прагнення до розкриття виконавської індивідуальності студента через фразувальну організацію музичного тексту. Важливим теоретичним внеском є концептуалізація поняття «культура виконавського фразування» як вищого рівня сформованості здатності до смислово й художньо вмотивованого озвучування музичного тексту. У межах розділу запропоновано цілісну структуру зазначеної культури, що включає такі компоненти: мотивація художньо-технічної досконалості (оволодіння техніко-фізіологічним виконавським апаратом; комплекс художньо-виконавських, артикуляційно-фразеологічний умінь та прагнення їх удосконалення (гра на духових інструментах); компетентність в роботі над виконавським репертуаром та музичними текстами творів (здатність до якісного осмислення фразеологічно-композиційної структури тексту; досвід та орієнтація в жанрово-композиційному та стильовому розмаїтті репертуару для духових інструментів у художньо-комунікативному контексті); творчо-виконавська та педагогічна інтерпретація музичних творів для духових інструментів (соло, ансамбль) (здатність застосовувати художньо-комунікативний контекст виконавського фразування в процесі творчої інтерпретації; методично-педагогічна кваліфікованість у роботі над виконавським фразуванням в освітньому процесі гри на духових інструментах учнів в різних умовах сучасного культурного простору). Розділ вирізняється логічністю структури, чіткістю наукових формулювань, глибиною опрацювання джерел і спрямованістю на вирішення актуальних завдань професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Другий розділ **«Методологічні та методичні засади формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на духових інструментах»** присвячено методологічним і методичним засадам дослідження та вирізняється високим ступенем логічної впорядкованості, наукової переконливості та відповідності цілям роботи. Автор послідовно обґрунтовує вибір методологічних підходів і принципів, демонструючи розуміння специфіки формування культури виконавського фразування у майбутніх учителів музичного мистецтва. Застосування логіки герменевтичного кола як пояснювальної моделі взаємозв'язку між методологією та методикою є вдалим і цілком доцільним. Виокремлення трьох етапів – мотиваційно-установочного, практико-орієнтованого та самостійно-методичного – забезпечує поетапність і системність розробленої методики. До кожного етапу логічно прив'язані педагогічні умови та конкретні методи, що свідчить про практичну спрямованість і прикладне значення дослідження. Методи, запропоновані автором, є різноманітними за формою й охоплюють як традиційні, так і інноваційні прийоми, адаптовані до специфіки роботи з духовими інструментами (завдання на слуховий аналіз смислового інтонування фрази; «інтерпретація-сприйняття»; звукова анкета після музичного ознайомлення з репертуаром (онлайн, YouTube); репертуарна скарбничка «стиль/жанр»; «навчаю сам себе»; «уявні помилки трактування»; «артикуляційні візерунки»; метод виконавського діалогу-імпровізації; тембрального «розфарбування» тощо).

Третій розділ **«Експериментальна робота з формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на духових інструментах»** містить виважене та методично аргументоване представлення констатувального і формувального етапів дослідження. На констатувальному етапі автор запропонував дієву систему критеріїв оцінювання рівня сформованості культури виконавського фразування, що ґрунтується на внутрішньо узгоджених компонентно-критеріальних відповідностях. Зокрема, виконавсько-мотиваційний критерій охоплює такі показники, як прагнення до вдосконалення техніки виконання, а також зацікавленість в оволодінні художніми засобами виразності, що повністю відображає структурні елементи компонента «Мотивація художньо-технічної досконалості». Музично-семіотичний критерій, який передбачає ступінь грамотного прочитання музичного тексту, орієнтацію в його атрибутіях, а також жанрово-стильову та композиційну обізнаність щодо репертуару для духових інструментів, логічно пов'язаний із компонентом «Компетентність в роботі над виконавським репертуаром та музичними текстами творів». Третій критерій – інтерпретаційно-комунікативний – спрямований на діагностику здатності студентів розуміти контекст музичного

фразування твору під час його сприйняття та інтерпретування, а також використовувати методичний ресурс у сольній та ансамблевій виконавській діяльності, що відповідає компоненту «Художньо-комунікативний контент творчо-виконавської та педагогічної інтерпретації музичних творів для духових інструментів (соло, ансамбль)». Запропонована трибальна шкала, у поєднанні з якісно підібраними методами діагностики (анкетування, спостереження, експертна оцінка тощо), забезпечила надійну основу для виявлення рівнів сформованості культури виконавського фразування у майбутніх учителів музичного мистецтва. Формувальний етап демонструє послідовне впровадження педагогічних умов, описаних у попередньому розділі. Експеримент підтвердив ефективність запропонованої методики, а структура розділу забезпечує чітке розуміння зв'язку між теоретичними засадами і практичним результатом. Результати мають прикладну цінність і можуть бути використані як у навчальному процесі, так і при подальшій розробці методик викладання гри на духових інструментах.

Практична значущість дослідження полягає у створенні педагогічно обґрунтованої методики формування культури виконавського фразування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на духових інструментах. Розроблено та впроваджено комплекс діагностичних засобів (критерії, показники, методи), що дозволяють цілісно оцінити рівень сформованості відповідної культури. Запропоновані методи (виконавський діалог, темброва інтерпретація, ігрові та рефлексивні практики, використання цифрових платформ тощо) можуть бути інтегровані в освітні компоненти інструментально-виконавської підготовки. Результати дослідження мають потенціал до адаптації в інших музично-педагогічних дисциплінах та сприяють підвищенню ефективності професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Результати проведеного дослідження знайшли відображення у 8 публікаціях автора, з яких 1 – у співавторстві. До наукового доробку здобувача входять 3 статті, опубліковані у фахових виданнях України, та 5 публікацій апробаційного характеру, одна з яких – у зарубіжному науковому виданні. Матеріали оприлюднено українською, англійською та китайською мовами.

Оцінка змісту й оформлення дисертації. За структурою та змістом дисертація відповідає діючим нормативним документам. У тексті дисертації відображено основні положення, результати і висновки здійсненого Лі Жань дослідження.

Дискусійні питання та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Лі Жань, вважаємо за необхідне висловити деякі побажання і рекомендації:

1. На С. 92 дисертації автор пише, що процес інструментально-виконавської підготовки характеризується наявністю кластерів, серед яких виокремлюється інтерпретаційно-смысловий. На нашу думку, робота значно виграла б, якщо автор більш детально розкрив його взаємозв'язок з виконавським фразуванням. Було б доцільно уточнити, як цей кластер впливає на інтерпретацію музичного тексту через призму виконавського фразування зокрема, як взаємодія між інтерпретацією та фразуванням допомагає розкривати смыслову глибину твору.

2. У роботі акцентується увага на комунікативній функції виконавського фразування, однак взаємозв'язок цього аспекту з ансамблевою грою потребує глибшого розкриття. Доцільно уточнити, яким чином участь у ансамблі сприяє розвитку вміння слухати партнерів, узгоджувати фрази в реальному часі та формувати єдину інтерпретаційну концепцію звучання.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки рецензованої кваліфікаційної наукової праці.

Вважаємо, що представлена дисертаційна робота за актуальністю, науковою новизною і практичною цінністю, обґрунтованістю і достовірністю, отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022), а її автор, Лі Жань, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Рецензент —

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри

музично-інструментальної підготовки

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Ірина ЛЕВИЦЬКА

